Journal of Medical Council of Iran, Volume 44, Issue 3, 2026
https://doi.org/10.22034/44.3.6

Editorial

Analysis of the Distribution of Physicians in Iran: Is the Main Challenge Physician Shortage or Misdistribution?

Introduction

The appropriate distribution of physicians is one of the most important indicators of health system performance. In addition to the number of physicians, their geographical distribution plays a critical role in ensuring equitable access to health services. This study aimed to analyze the physician-to-population ratio and geographical distribution of physicians in Iran and to compare these indicators with international benchmarks.

This analytical study was based on secondary data. Data were obtained from the statistics of the Islamic Republic of Iran Medical Council, the Ministry of Health and Medical Education, the World Health Organization, and the International Monetary Fund. The data were analyzed using descriptive and comparative approaches.

According to the latest available statistics, Iran has approximately 20 physicians per 10,000 population, which is higher than the global average. However, substantial geographical disparities in physician distribution were observed across the provinces, with a considerable gap between provinces with the highest and lowest physician-to-population ratios. As an example, the number of pediatricians in Iran, as one of the indicators of the country's health care capacity, is at an acceptable level compared with many other countries. Nevertheless, their uneven geographical distribution remains one of the major challenges facing the health system.

The main challenge facing the Iranian health system is not an absolute shortage of physicians, but rather the misdistribution of the medical workforce. Effective policies aimed at improving physician retention in underserved areas, along with further studies to identify the factors contributing to these inequalities, are essential.

Mohammad Raeeszadeh[1], Seidamir Pasha Tabaeian[2], Banafshe Dormanesh[3,4]*, Meisam Fathi[5]

[1] Associate Professor, Department of Surgery, Faculty of Medicine, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran
[2] Associate Professor, Department of Gastroenterology and Hepatology, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran
[3] Professor of Pediatric Nephrology AJA University of Medical Sciences, Tehran, Iran
[4] Head of Research Department of Iran Medical Council, Tehran, Iran
[5] Master of Science in Medical Education, Head of Education Department, Medical Council of the Islamic Republic of Iran, Tehran, Iran

*** Corresponding Author**
AJA University of Medical Sciences, Tehran, Iran
Email: dr.dormanesh@yahoo.com

Received: Aug 15 2026
Accepted: Aug 28 2026

Citation to this article
Raeeszadeh M, Tabaeian SAP, Dormanesh B, Fathi M. Analysis of the Distribution of Physicians in Iran: Is the Main Challenge Physician Shortage or Misdistribution? *J Med Counc of Iran.* 2026;44(3):6-11.

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-10-23]

[DOI: 10.22034/44.3.6]

Copyright 2026, Journal of Medical Council of Iran.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution–NonCommercial 4.0 International License.

سخن سردبیر

Journal of Medical Council of Iran, Volume 44, Issue 3, 2026
https://doi.org/10.22034/44.3.6

تحلیل وضعیت توزیع پزشکان در ایران: آیا چالش اصلی کمبود پزشک است یا توزیع نامتوازن؟

محمد رئیس زاده[۱]، سید امیر پاشا طبائیان[۲]، بنفشه درمنش[۳،۴]*، میثم فتحی[۵]

[۱] دانشیار، گروه جراحی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران، ایران
[۲] دانشیار، گروه گوارش و کبد، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران
[۳] استاد، فوق تخصص بیماری‌های کلیه در کودکان، دانشگاه علوم پزشکی ارتش، تهران، ایران
[۴] مدیر پژوهش سازمان نظام پزشکی ایران، تهران، ایران
[۵] کارشناسی ارشد آموزش پزشکی، مدیر آموزش سازمان نظام پزشکی کشور، تهران، ایران

*** نشانی نویسنده مسئول:**
خیابان کارگر شمالی، بالاتر از جلال آل احمد خیابان فرشی مقدم (شانزدهم)، پلاک ۱۱۹ ایران، تهران
نشانی الکترونیک:
dr.dormanesh@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۵/۲۴
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۰۶

مقدمه

منابع انسانی سلامت، به‌ویژه پزشکان، از مهم‌ترین ارکان نظام سلامت و از شاخص‌های اصلی دستیابی به پوشش همگانی خدمات سلامت به شمار می‌آیند. آیا افزایش تعداد پزشکان، به‌تنهایی می‌تواند دسترسی عادلانه مردم به خدمات سلامت را تضمین کند؟ این پرسش در سال‌های اخیر به یکی از مهم‌ترین مباحث سیاست‌گذاری سلامت در ایران تبدیل شده است. در حالی که بسیاری از راهکارهای پیشنهادی بر افزایش ظرفیت پذیرش دانشجوی پزشکی و تربیت پزشکان بیشتر، تمرکز دارند، شواهد نشان می‌دهد که تعداد پزشکان تنها یکی از ابعاد این مسئله است و نحوه توزیع آنان نیز نقشی تعیین‌کننده در دسترسی عادلانه به خدمات سلامت ایفا می‌کند. از این رو، پیش از هر تصمیم‌گیری برای توسعه منابع انسانی سلامت، باید به این پرسش اساسی پاسخ داد که آیا چالش اصلی نظام سلامت ایران کمبود مطلق پزشک است یا توزیع نامتوازن آنان در میان استان‌ها و مناطق مختلف کشور؟ مقاله حاضر حاضر با استفاده از آخرین آمار سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان جهانی بهداشت (WHO) و سایر منابع معتبر بین‌المللی، وضعیت سرانه پزشک در ایران را بررسی و با شاخص‌های جهانی مقایسه می‌کند. همچنین، توزیع جغرافیایی پزشکان در استان‌های کشور و وضعیت متخصصان کودکان به‌عنوان یکی از شاخص‌های ارائه خدمات سلامت کودکان تحلیل شده و پیامدهای این یافته‌ها برای سیاست‌گذاری نظام سلامت مورد بحث قرار می‌گیرد. هدف این مقاله، ارائه تصویری مبتنی بر شواهد از وضعیت موجود و فراهم کردن زمینه‌ای برای طراحی پژوهش‌ها و سیاست‌های مؤثر در جهت بهبود توزیع نیروی انسانی پزشکی در کشور است.

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-10-23]

[DOI: 10.22034/44.3.6]

Copyright 2026, Journal of Medical Council of Iran.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution–NonCommercial 4.0 International License.

وضعیت موجود

– وضعیت کلی پزشکان در کشور

بر اساس آخرین آمار سازمان نظام پزشکی که در ۲۷ تیرماه ۱۴۰۵ اخذ گردیده است، تعداد ۱۷۶۶۴۳ نفر پزشک در کشور در حال ارائه خدمت هستند که از این تعداد ۹۴۶۵۱ نفر (۵۳/۶٪) آقایان و ۸۱۹۹۲ نفر (۴۶/۴٪) خانم‌ها هستند (۱). با در نظر گرفتن جمعیت کشور در همین زمان که ۸۶۵۴۰۰۰۰ نفر گزارش شده است، سرانه پزشک به جمعیت حدود ۲۰ پزشک به ازای هر ۱۰ هزار نفر است. همچنین بر اساس آمار وزارت بهداشت، حدود ۹۰ هزار دانشجوی پزشکی (اعم از دانشجوی پزشکی عمومی و دستیار تخصصی) در حال تحصیل هستند (۲)، بنابراین پیش‌بینی می‌شود تا سال ۱۴۰۷، درصورت حفظ روند فعلی فارغ التحصیلی پزشکان، تعداد پزشکان کشور به ۲۶۶۰۶۵ نفر برسد که معادل سرانه ۳۱ پزشک به ازای هر ۱۰ هزار نفر جمعیت خواهد بود.

– وضعیت پزشکی در کشور در مقایسه با استانداردهای بین المللی

مطابق گزارش سال ۲۰۲۴ سازمان بهداشت جهانی (WHO) میانگین سرانه پزشک در ایران (به ازای هر ۱۰ هزار نفر) در طی ۲۰ سال، از ۸/۷ پزشک در سال ۲۰۰۴ به ۱۸/۱ پزشک در سال ۲۰۲۳ رسیده و ۹/۵ نفر (به ازای هر ۱۰ هزار نفر) افزایش داشته است (۳).

مطابق گزارش سال ۲۰۲۵ سازمان بهداشت جهانی (WHO)، استاندارد میانگین سرانه پزشک در دنیا ۱/۷ پزشک به ازای هر ۱۰۰۰ نفر است، و این میانگین در ایران ۲/۱ پزشک به ازای هر ۱۰۰۰ نفر می‌باشد (۴) (شکل ۱).

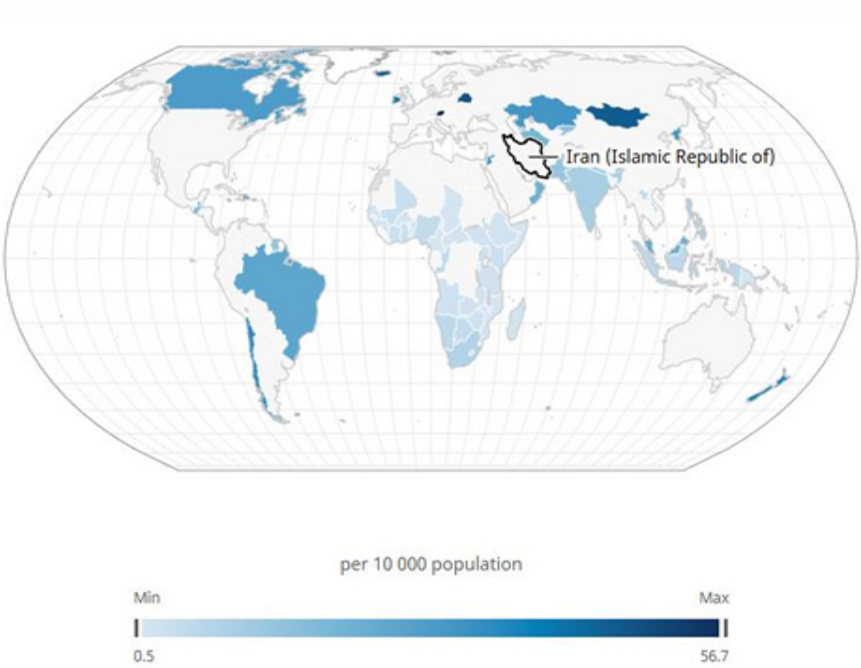

https://data.who.int/indicators/i/CCCEBB2/217795A

– توزیع جغرافیایی پزشکان در کشور

توزیع جغرافیایی پزشکان بر اساس آخرین آمار سازمان نظام پزشکی که در مرداد ۱۴۰۵ اخذ گردیده است، نشان‌دهنده تفاوت قابل توجه در سرانه پزشک میان ۳۱ استان کشور می‌باشد (جدول ۱). استان تهران با ۴۲/۳۷ نفر پزشک به ازای هر ۱۰ هزار نفر بالاترین سرانه و استان سیستان و بلوچستان با ۸/۳۸ نفر پزشک به ازای هر ۱۰ هزار نفر پایین‌ترین سرانه را دارند. همچنین در حال حاضر ۸ استان از سرانه متوسط کشور بالاتر هستند. اگر با سرانه معادل ۲۳ پزشک به ازای هر ۱۰ هزار نفر در سال ۱۴۰۷ که مصوبه برنامه هفتم توسعه می‌باشد نیز مقایسه نماییم، در حال حاضر ۵ استان به این آمار رسیده اند.

مقایسه توزیع جغرافیایی پزشکان در ایران با آمار سال ۲۰۲۵ سازمان بهداشت جهانی (WHO)، (استاندارد میانگین سرانه پزشک در دنیا، ۱/۷ پزشک به ازای هر ۱۰۰۰ نفر است)، نشان می‌دهد که تعداد پزشکان در ۱۵ استان بالاتر از میانگین جهانی است.

– وضعیت پزشکی کشور با نگرشی بر وضعیت اقتصادی

طبق گزارش صندوق بین المللی پول (IMF) اقتصاد ایران به ارزش

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-10-23]
[DOI: 10.22034/44.3.6]

جدول ۱. توزیع جغرافیایی پزشکان در کشور

استان	تعداد پزشک	سرانه پزشک	استان	تعداد پزشک	سرانه پزشک	استان	تعداد پزشک	سرانه پزشک	استان	تعداد پزشک	سرانه پزشک
یزد	۳۳۷۶	۲۹/۶۵	همدان	۲۳۶۹	۱۳/۴۷	سیستان و بلوچستان	۲۳۲۶	۸/۳۸	بوشهر	۱۵۶۸	۱۳/۴۸
آذربایجان غربی	۴۵۸۷	۱۴/۰۵	آذربایجان غربی	۲۱۰۱	۱۱/۳۸	سمنان	۱۳۳۴	۱۸/۹۹	ایلام	۱۰۱۵	۱۷/۵۰
آذربایجان شرقی	۷۷۹۶	۱۹/۹۴	آذربایجان شرقی	۱۹۳۶	۱۳/۵۴	زنجان	۱۳۳۹	۱۲/۶۶	البرز	۴۷۵۰	۱۷/۵۲
کهگیلویه و بویراحمد	۱۵۴۹	۲۱/۷۲	مازندران	۸۲۶۹	۲۵/۱۸	خوزستان	۶۷۶۳	۱۴/۳۶	اصفهان	۱۲۱۰۱	۲۳/۶۳
کرمانشاه	۳۲۴۲	۱۶/۶۰	لرستان	۲۲۵۶	۱۲/۸۱	خراسان شمالی	۱۱۵۵	۱۳/۳۸	اردبیل	۲۳۰۰	۱۸/۱۰
کرمان	۵۴۷۰	۱۷/۲۸	قم	۱۹۷۲	۱۵/۲۶	خراسان رضوی	۱۲۹۷۴	۲۰/۱۶	گیلان	۵۷۵۴	۲۲/۷۴
کردستان	۲۰۳۱	۱۲/۶۷	قزوین	۱۸۵۶	۱۷/۵۱	خراسان جنوبی	۱۱۵۹	۱۵/۰۷	گلستان	۳۱۴۶	۱۶/۸۴
چهارمحال و بختیاری	۱۵۷۴	۱۶/۶۱	فارس	۱۲۳۵۷	۲۵/۴۷	تهران	۵۶۲۱۸	۴۲/۳۷			

تخمینی بیش از ۳۷۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۶ در رتبه ۴۴ جهان است. بر طبق همین گزارش کشور مصر رتبه ۳۳ جهان است. در مصر، سرانه پزشک به ازای هر ۱۰ هزار نفر جمعیت از ۴/۹ پزشک در سال ۲۰۰۳ به ۱۱/۸ پزشک در سال ۲۰۲۳، به عبارتی ۶/۹ نفر افزایش یافته است (۵) (شکل ۲). در حالی که در ایران، در سال ۲۰۲۳ سرانه ۱۸/۱ و در سال ۲۰۲۵ نیز ۲۰ نفر گزارش شده است. لذا با وجود محدودیت‌های اقتصادی، ایران توانسته است تراکم پزشک بالاتری نسبت به برخی کشورهای دارای اقتصاد مشابه حفظ کند.

https://www.visualcapitalist.com/ranked-the-worlds-largest-economies-in-2026

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-10-23]

[DOI: 10.22034/44.3.6]

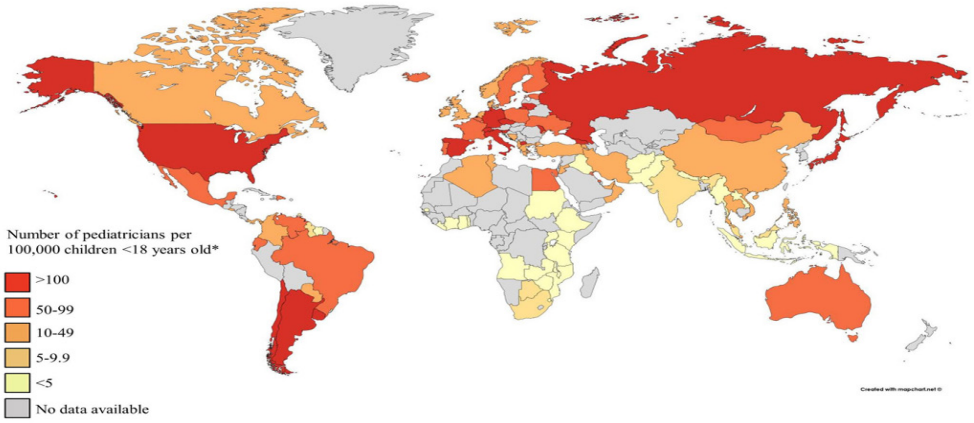

Harper BD, Nganga W, Armstrong R, Forsyth KD, Ham HP, Keenan WJ, Russ CM. Where are the paediatricians? An international survey to understand the global paediatric workforce. BMJ Paediatr Open. 2019 Jan 31;3(1):bmjpo-2018-000397

– وضعیت پزشکان متخصص کودکان در کشور به عنوان شاخصی از وضعیت بهداشت و درمان کشور

متخصصان کودکان، به دلیل نقش کلیدی در شاخص‌های سلامت کودکان به عنوان نمونه‌ای از تعداد نیروی انسانی پزشکی بررسی گردیده است. تعداد متخصصین و زیرشاخه‌های فوق تخصص کودکان در کشور جمعا ۹۰۳۹ نفر می باشد که با توجه به جمعیت ۸۶ میلیون و ۵۴۰ هزار نفری در سال ۱۴۰۵، «سرانه متخصصین و زیرشاخه‌های فوق‌تخصص‌های کودکان نسبت به جمعیت کشور» به میزان ۱۱ پزشک به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر است. در سال ۲۰۲۴ سازمان بهداشت جهانی (WHO)، در ۱۲۱ کشور تعداد متخصصین کودکان را به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر بررسی نموده که از میانگین ۰/۵ در کشورهای کم درآمد تا ۷۲ در کشورهای پیشرفته و پر درآمد متغیر بود (شکل ۳). در این نمونه گیری متخصصین کودکان در ۸۲٪ موارد تا سن ۱۸ سالگی و در ۱۸٪ تا سن ۱۵ سالگی را ویزیت می‌نمایند. در ایران تعریف مورد قبول دوره کودکی از نظر پوشش بیمه، تا سن ۱۸ سالگی است.

در کشورهای اروپایی در سال ۲۰۲۶، تعداد پزشکان متخصص کودکان در هرکشور ارزیابی گردید که بیشترین تعداد در کشور ایتالیا با جمعیت تقریبی ۵۸/۹ میلیون نفر و به تعداد ۱۸۷۰۰ متخصص کودکان (به عبارتی ۳/۱ پزشک به ازای هر ۱۰ هزار نفر) بود. کمترین آمار در ایسلند با جمعیت تقریبی ۳۷۸ هزار نفر و به تعداد ۲۲ نفر متخصص کودکان (به عبارتی ۰/۵۸ پزشک به ازای هر ۱۰ هزار نفر) بود.

تحلیل وضعیت موجود

سازمان جهانی بهداشت (WHO) شاخص تراکم پزشکان (Physician density) را به‌صورت تعداد پزشکان به ازای هر ۱۰ هزارنفر جمعیت تعریف می‌کند. در این شاخص، تمامی پزشکان عمومی، پزشکان متخصص و فوق تخصص اعم از شاغل (active/practicing physicians) و یا حتی پزشکان غیر فعال، لحاظ می‌شوند. به عبارتی صرفِ تعداد پزشکان، بدون توجه به توزیع آنها، تصویر کاملی از وضعیت نظام سلامت ارائه نمی‌کند. اگر با این معیار وضعیت کشورمان را ارزیابی نماییم، از میانگین شاخص تراکم پزشکان دنیا که ۱/۷ می‌باشد، بالاتر (به میزان ۲) می‌باشیم ولی همانطور که گفته شد این شاخص ارائه دهنده تصویر کاملی از وضعیت نظام سلامت نمی‌باشد و توزیع جغرافیایی متناسب با جمعیت، اهمیت بسزایی دارد. این موضوع در کشور ما نیاز به بهبود وضعیت دارد و ۱۶ استان با کمبود پزشک بدلیل توزیع نامناسب ناشی از مشکلاتی همچون کمبود امکانات تشخیصی درمانی، امکانات رفاهی پزشکان و می باشیم که خود نیازمند انجام طرح تحقیقاتی برای شناسایی موانع توزیع متناسب است.

از آنجا که وضعیت اقتصادی کشور در جذب امکانات توسعه پزشکی موثر می‌باشد، در این راستا نیز بررسی انجام گردید که همانگونه که گزارش گردید کشور ما با توجه به وضعیت اقتصادی کشور نسبت به کشورهای همسان خود وضعیت خوبی را دارد و این می‌تواند ناشی از اولویت‌گذاری مسئولین کشوری به موضوع بهداشت و درمان جامعه باشد.

اگر تعداد متخصصین کودکان در کشور را به عنوان یکی از شاخص های ارائه خدمات بهداشتی درمانی در نظر گیریم. در ایران سرانه متخصصین کودکان به جمعیت ۱۱ پزشک به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت کشور است، که در مقایسه با معیار سازمان بهداشت جهانی و همینطور کشورهای اروپایی رقمی قابل قبول است ولی متاسفانه کماکان توزیع نامناسب، سبب کاهش رضایت کلی شده است.

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-10-23]
[DOI: 10.22034/44.3.6]

نتیجه گیری

بر اساس یافته‌های این مطالعه، برخلاف دیدگاهی که کمبود مطلق پزشک را مهم‌ترین چالش نظام سلامت ایران می‌داند، یافته‌های این تحلیل نشان می‌دهد که ایران از نظر سرانه پزشک در مقایسه با میانگین جهانی در وضعیت قابل قبولی قرار دارد و روند افزایش تعداد پزشکان در دو دهه اخیر نیز قابل توجه بوده است. همچنین، با توجه به ظرفیت فعلی آموزش پزشکی، انتظار می‌رود این شاخص در سال‌های آینده بیش از پیش بهبود یابد. با این حال، بررسی توزیع جغرافیایی پزشکان بیانگر اختلاف چشمگیر میان استان‌های کشور است؛ به‌گونه‌ای که بخش قابل توجهی از جمعیت در استان‌های کم‌برخوردار همچنان از دسترسی عادلانه به خدمات پزشکی محروم هستند. این یافته نشان می‌دهد که چالش اصلی نظام سلامت ایران، بیش از آنکه کمبود مطلق پزشک باشد، توزیع نامتوازن نیروی انسانی پزشکی است. از سوی دیگر، وضعیت متخصصان کودکان در کشور نیز از نظر تعداد، در مقایسه با بسیاری از شاخص‌های بین‌المللی مطلوب ارزیابی می‌شود، اما در این حوزه نیز نابرابری در توزیع جغرافیایی می‌تواند دسترسی کودکان به خدمات تخصصی را تحت تأثیر قرار دهد.بر این اساس، به نظر می‌رسد تمرکز سیاست‌گذاران سلامت باید بیش از افزایش صرف ظرفیت پذیرش دانشجوی پزشکی، بر اصلاح نظام توزیع پزشکان، اصلاح تعرفه ها، ایجاد مشوق‌های مؤثر برای ماندگاری در مناطق کم‌برخوردار، توسعه زیرساخت‌های درمانی، تقویت امکانات رفاهی و حرفه‌ای و استقرار نظام ارجاع کارآمد معطوف شود. همچنین انجام مطالعات ملی برای شناسایی عوامل مؤثر بر انتخاب محل فعالیت پزشکان و ارزیابی اثربخشی سیاست‌های توزیع نیروی انسانی، می‌تواند شواهد لازم را برای تصمیم‌گیری‌های آینده فراهم سازد. لذا تمرکز سیاست‌گذاری آینده باید از افزایش صرف تعداد پزشکان به سمت استقرار عادلانه پزشکان در سراسر کشور تغییر یابد.

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-10-23]

[DOI: 10.22034/44.3.6]